

Christopher Catling, Prif Weithredwr
Hayley Roberts, Dirprwy Gadeirydd
Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru

5 Tachwedd 2025

Craffu blynyddol ar waith Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru

Annwyl Christopher a Hayley

Diolch ichi am ddod i gyfarfod y Pwyllgor ar 25 Medi 2025 fel rhan o'n gwaith craffu blynyddol ar Gomisiwn Brenhinol Henebion Cymru. Hoffem ddiolch ichi am roi óch amser, ac am y dystiolaeth a rannwyd gennych gyda'r Pwyllgor. Fel y gwnaethom sôn ystod y sesiwn, mae un neu ddau fater pellach yr oeddem am eu codi gyda chi, na chawsom amser i'w wneud yn ystod y sesiwn. Rydym yn mynd i'r afael â'r materion hynny isod.

Ystyriaethau o ran y gyllideb

Rydym yn ymwybodol iawn o effaith toriadau cyllideb hanesyddol Llywodraeth Cymru ar y Comisiwn Brenhinol.

Ar ôl addasu ar gyfer chwyddiant, mae cyllid cymorth grant refeniw Llywodraeth Cymru ar gyfer y Comisiwn Brenhinol wedi gostwng tua 40 y cant rhwng 2015 a 2025. Fe egluroch chi nad yw Llywodraeth Cymru yn ariannu'r Comisiwn Brenhinol yn ddigonol ar gyfer y gwaith y disgwyli'r iddo ei wneud ar ran Llywodraeth Cymru:

"We have a set of key performance indicators that we report on every quarter and we're scrutinised by our sponsor division in Welsh Government on our performance in relation to those. And increasingly we're having to say in relation to some of the KPIs, 'We cannot deliver this because we don't have the capacity to do anything.'"

Fe egluroch chi, o ganlyniad i'r toriadau hyn, fod strwythur y Comisiwn Brenhinol wedi'i dorri 'hyd at yr asgwrn', ar hyn o bryd heb unrhyw gapasiti sbâr. Clywsom mai dim ond 21 aelod o staff sydd gyda chi, erbyn hyn, o'i gymharu â 54 aelod ddeng mlynedd yn ôl. Cawsom yr eglurhad canlynol gennych:

"What has helped us, however, to continue operating effectively is that we're not creating substantive jobs, permanent jobs, any longer, but we are taking on people on a short-term contract of nine months or a year in order to do specific tasks."

Dywedoch chi wrthym fod gweithgareddau penodol yn rhan o swyddi unigol o fewn y Comisiwn, ac os bydd yr aelod staff hwnnw'n gadael, bydd y gweithgaredd yn dod i ben. Rydym yn pryderu bod y toriadau hyn wedi gadael y Comisiwn Brenhinol yn annerbyniol o fregus. Mae'r Comisiwn Brenhinol yn gwneud gwaith gwerthfawr ar gyfer yr amgylchedd hanesyddol, gan gynnwys nifer o swyddogaethau statudol. Mae'n destun pryder inni bod y gostyngiad hirdymor hwn yng nghyllid y Comisiwn yn peryglu'r amgylchedd hanesyddol, a'n dealltwriaeth ohono.

Fe fyddwn ni'n codi'r materion hyn fel rhan o'n gwaith craffu ar gyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru yn yr wythnosau nesaf.

Adolygiad parhaus

Fe wnaethoch chi, hefyd, roi'r wybodaeth ddiweddaraf inni am statws adolygiad Llywodraeth Cymru o'r berthynas rhwng Cadw a'r Comisiwn Brenhinol. Fe ddwedoch chi, ar ôl naw mis o gyfarfodydd misol, nad oes penderfyniad wedi'i wneud eto:

"The position is that we haven't made a decision yet. That's what the report that we've sent to the Minister says. It's finely balanced. He is now seeking advice from his officials."

Yn 2014, rhoddodd Llywodraeth flaenorol Cymru'r gorau i gynlluniau i uno'r Comisiwn Brenhinol â Cadw. Fe wnaethoch chi ddisgrifio effeithiau cyfunol y gostyngiad yng nghyllid y Comisiwn Brenhinol a'r ansicrwydd parhaus ynghylch dyfodol y sefydliad, gan ddweud y canlynol:

"We've learnt to live with uncertainty. It's a fact of life for the royal commission, and it's partly where this discussion began. The gradual erosion of our income year on year means that we're constantly having to flex. It is disturbing for staff."

Rydym yn pryderu ynghylch effaith yr ansicrwydd parhaus ynghylch dyfodol y Comisiwn ar staff y Comisiwn a'i allu i gynllunio'n strategol. Ein cred ni yw bod angen i'r Llywodraeth ystyried y dystiolaeth a ddarperir iddi a chymryd camau pendant, gan ddarparu gweledigaeth hirdymor ar gyfer yr amgylchedd hanesyddol, ym mha bynnag strwythur y bydd yn penderfynu arno. Nid yw'r sefyllfa bresennol o ohirio penderfyniadau wrth leihau cyllid termau real y Comisiwn yn gynaliadwy.

Bydd y Pwyllgor yn parhau i fynd ar drywydd y pwyntiau hyn gyda Llywodraeth Cymru.

Diolch unwaith eto am ymddangos gerbron Pwyllgor ac am eich sylwadau gwerthfawr.

Rwy'n anfon copi o'r llythyr hwn at y Gweinidog dros Ddiwylliant, Sgiliau a Phartneriaeth Gymdeithasol.

Yn gywir,

Delyth Jewell

Delyth Jewell AS
Cadeirydd y Pwyllgor

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.

